

MAKTABGACHA YOSHDAGI AQLI ZAIF BOLALAR NUTQINI O'STIRISHDA METODOLOGIK ASOSLARI

Xidoyatullayeva Gavhar Hamidjanovna

Jizzax Davlat Pedagogika Universiteti

Maxsus Pedagogika Defektologiya yo'nalishi 2 bosqich magistr

1.1. Maxsus maktabgacha tarbiya muassasalarida nutq o'stirish mazmuni va vazifasi

Aqli zaif (aqli zaif) odamlarga miya yarim korteksining diffuz (diffuz) xarakterga ega bo'lgan organik shikastlanishi natijasida kognitiv sohaning doimiy, qaytarilmas buzilishi bo'lgan bolalar, o'smirlar va kattalar kiradi. Aqliy zaiflik nuqsonining o'ziga xos xususiyati yuqori aqliy funktsiyalarning buzilishi - hissiy soha, vosita qobiliyatlari va umuman shaxsiyatning kognitiv jarayonlarning deformatsiyasida ifodalangan xatti-harakatlar va faoliyatni aks ettirish va tartibga solish. azob chekish. Bularning barchasi jamiyatda aqli zaif kishilarning ijtimoiy moslashuvining buzilishiga olib keladi [41, 400-b.].

Boladagi aqliy zaiflikning sabablari juda ko'p va xilma-xildir [46]. Rus defektologiyasida ular odatda quyidagilarga bo'linadi:

Tashqi (ekzogen).

Ekzogen sabablar homilaning intrauterin rivojlanish davriga, bola tug'ilishiga va uning hayotining birinchi oylariga (yoki yillariga) ta'sir qilishi mumkin.

Ulardan eng keng tarqalganlari: homiladorlik davrida ayolning og'ir yuqumli kasalliklari (virusli gripp, qizilcha va boshqalar); homiladorlik davrida og'ir distrofiya, ya'ni. organlar va to'qimalarda metabolik kasalliklar, ularning funktsiyalarining buzilishi va tuzilishidagi o'zgarishlar; onaning tanasida mavjud bo'lgan turli xil parazitlar bilan homilaning infeksiyasi; turli xil zaharlanishlar, ya'ni kelajakdagi onaning tanasining og'riqli sharoitlari; urilgan yoki ko'kargan homilaning travmatik lezyonlari ham aqliy zaiflikning sababi bo'lishi mumkin; Taxminan 75% hollarda tug'ma aqliy zaiflik mavjudligi aniqlandi.

Ichki (endogen).

Aqliy zaiflikni keltirib chiqaradigan endogen sabablar orasida quyidagilarni ta'kidlash kerak: hayotning dastlabki bosqichlarida chaqaloq kasalliklari, masalan, miya va uning membranalarining yallig'lanish kasalliklari (meningit, turli xil kelib chiqishi meningoensefalitlari) ko'pincha aqliy zaiflikning sabablari bo'lib xizmat qiladi; ayniqsa, xromosoma kasalliklarida o'zini namoyon qiladigan irsiyat omili; ichki sabablar tanadagi oqsil va uglevod almashinuvining buzilishini ham o'z ichiga oladi; so'nggi yillarda aqliy zaiflik oila yashaydigan hududning radiatsiyaning keskin ko'tarilishi, noqulay ekologik vaziyat tufayli paydo bo'ladigan holatlar tobora ko'payib bormoqda.

Aqliy nuqsonlari bo'lgan odamlarning tarkibi miya shikastlanishining vaqti va sabablari bo'yicha ham, klinik ko'rinishining og'irligi va psixologik-pedagogik xususiyatlari bo'yicha ham juda xilma-xildir.

Xalqaro tasnifga ko'ra, aqliy zaiflikning to'rt darajasi mavjud: engil, o'rtacha, og'ir va chuqur [60].

Aqliy zaiflikning engil darajasi - zaiflik - boshqa shakllarga qaraganda ancha keng tarqalgan. Bunday bolalar jismoniy rivojlanishida tengdoshlaridan orqada qoladilar. Kognitiv buzilishlar ko'pincha uyushgan ta'lim (bolalar bog'chasi yoki maktab) boshlanishi bilan namoyon bo'ladi. Ular boshqa bolalar kabi dastur materialini o'rganmaydilar, ularga maxsus ta'lim sharoitlari kerak. Aqli zaif bolalar uchun kompensatsion turdagi maxsus maktabgacha ta'lim muassasalarida va VIII tipdagi maxsus (korreksion) umumiy ta'lim maktablarida ularning ta'lim olishi uchun sharoitlar yaratilgan.

Bu odamlar maktabni tamomlagach, o'z kasbi bo'yicha ishlab chiqarishda bexatar mehnat qilishi, mustaqil hayot kechirishi mumkin.

O'rtacha aqliy zaiflik - bema'nilik - zaiflik va aqlsizlik o'rtasidagi chegaradir. Rivojlanishning kechikishi chaqaloqlik va erta bolalik davrida aniqlanadi. Korreksion, pedagogik va tibbiy ishlarni o'z vaqtida boshlash aniq buzilishlar paydo bo'lishining oldini olishga yordam beradi. Bunday bolalar kompensatsiya turidagi maxsus maktabgacha ta'lim muassasalariga boradilar va VIII tipdagi korreksion maktablarida o'qiydilar.

Og'ir aqliy zaiflik - imbesillik - bola rivojlanishining dastlabki davrlarida uchraydi. Go'daklik davrida bunday chaqaloqlar keyinchalik boshlarini ushlab turishni boshlaydilar (to'rt-olti oy va undan keyin), o'z-o'zidan ag'dariladi, o'tiradi va yuradi (3 yoshda va undan keyin). Ularda qichqiriq, mish-mishlar deyarli yo'q, "tiklanish majmuasi" shakllanmagan. Nutq maktabgacha yoshning oxirida paydo bo'ladi va alohida so'zlar, kamdan-kam iboralar bilan ifodalanadi. Ko'p tovushlarning talaffuzi ham buziladi. Dvigatel qobiliyatlari sezilarli darajada zarar ko'radi, shuning uchun bu bolalar o'rtacha aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarga qaraganda kechroq va o'z-o'ziga xizmat ko'rsatish ko'nikmalarini egallaydilar.

Chuqur aqliy zaiflik - ahmoqlik - bolaning hayotining birinchi oylarida aniqlanadi. Bunday bolalar sezgirlikning past chegaralariga ega, harakatlarni muvofiqlashtirish, praxis, harakatchanlik, fazoviy orientatsiyaning jiddiy buzilishlari mavjud. Ko'pincha bu qonunbuzarliklar shunchalik og'irki, ular o'tirgan turmush tarziga majbur bo'lishadi. Bu odamlarning ko'pchiligi o'z-o'zini parvarish qilish bo'yicha asosiy ko'nikmalarni o'zlashtira olmaydi, ammo ba'zilari hali ham qisman o'zlariga xizmat qilishni o'rganishlari mumkin.

Klinik va patogenetik tamoyillarga asoslangan aqliy zaiflikning tasniflari orasida eng keng tarqalgani M. S. Pevzner tomonidan taklif qilingan tasnif bo'lib, unga ko'ra beshta shakl ajratiladi.

Oligofreniyaning asoratlanmagan shakli bilan bola asabiy jarayonlarning muvozanati bilan ajralib turadi. Kognitiv faoliyatdagi og'ishlar analizatorlarning qo'pol buzilishi bilan birga kelmaydi. Hissiy soha keskin ravishda o'zgaradi. Agar vazifa unga tushunarli va tushunarli bo'lsa, bola maqsadli faoliyatga qodir. Odatiy holatda uning xatti-harakati keskin og'ishlarga ega emas.

Inhibitsyon yoki qo'zg'alishning ustunligi bilan asabiy jarayonlarning nomutanosibligi bilan tavsiflangan oligofreniyada bolaning o'ziga xos buzilishlari xatti-harakatlarning o'zgarishi va ish qobiliyatining pasayishi bilan aniq namoyon bo'ladi.

Analizator funksiyalari buzilgan oligofreniklarda korteksning diffuz lezyonlari miya tizimining chuqurroq shikastlanishlari bilan birlashtiriladi. Ularda qo'shimcha ravishda nutq, mushak-skelet tizimi, eshitish, ko'rishda mahalliy nuqsonlar mavjud. Nutqning buzilishi, ayniqsa, aqli zaif bolaning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Psixopatik xulq-atvorli oligofreniya bilan bolada hissiy sohaning keskin buzilishi mavjud. Birinchi o'rinda u shaxsiy tarkibiy qismlarning rivojlanmaganligi, atrofidagi odamlarga va o'ziga nisbatan tanqidiylikning pasayishi va harakatlarning inhibitsiyonga ega. Bola asossiz ta'sirlarga moyil.

Og'ir frontal etishmovchilik bo'lgan oligofreniyada kognitiv buzilishlar og'ir vosita buzilishi bilan frontal tipdagi shaxsiyat o'zgarishi bilan birlashtiriladi. Bu bolalar harakatsiz, letargik va yordamsiz. Ularning nutqi bo'sh, so'zli, taqlid xarakteriga ega. Bolalar ruhiy stressga, faollikka, diqqatni jamlashga qodir emas, vaziyatni yomon hisobga oladi.

Aqli zaif bolalar erta yoshda ham rivojlanishda normal rivojlanayotgan tengdoshlaridan orqada qoladilar, bu past ko'rsatkich va sifat xususiyatlari bilan ajralib turadi.

Maktabgacha yoshda, erta yoshda boshqalarga sezilmaydigan qonunbuzarliklar yanada yorqinroq bo'ladi.

Bunday maktabgacha yoshdagi bolalar o'yin, mehnat, ishlab chiqarish faoliyati, shuningdek, bu davrda oddiy bolalar tomonidan faol o'zlashtiriladigan muloqotning to'g'ri rivojlanishini olmaydilar. Bu aqliy jarayonlarning cheklangan rivojlanishi bilan bog'liq - diqqat, xotira, idrok, fikrlash. Shunday qilib, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun maktabgacha yoshdagi bolalar uchun etakchi o'yin faoliyati faqat boshlang'ich bosqichda - ular faqat mavzuli o'yin, protsessual harakatlarni kuzatadilar. Emotsional reaksiyalarsiz, og'zaki hamrohliksiz amalga oshirilgan bir xil harakatlarning tez-tez stereotipik takrorlanishi xarakterlidir. O'yin harakatlari haddan tashqari batafsil, bolalar xayoliy vaziyatni qanday qo'llab-quvvatlashni bilishmaydi, ular ham o'yinda o'rnini bosuvchi narsalarni ishlatmaydilar, ya'ni. haqiqiy ob'ektlarni almashtirish (L.B. Baryaeva, I.G. Vechkanova, A.P. Zarin, N.D. Sokolova, O.P. Gavrilushkina). Aqli zaif bolalarda paydo bo'ladigan rivojlanish bosqichidagi o'yin ularning psixikasining rivojlanishiga yordam bera olmaydi.

Kognitiv sohadagi buzilishlar ham aniq namoyon bo'ladi. Diqqatning buzilishi birinchi o'ringa chiqadi: bolalarning bir joyga to'planishi qiyin, ularda chalg'itish kuchaygan, ular diqqatlarini topshiriqqa to'play olmaydilar. Ularni ko'pincha yorqin, rang-barang narsalar va o'yinchoqlar o'ziga jalb qiladi, lekin ular tezda ularga qiziqishni yo'qotadilar.

Bunday bolalar pertseptiv harakatlarni - his qilish, qarash, tinglashni o'zlashtirmaydilar yoki etarli darajada o'zlashtirmaydilar.

Xotiraning buzilishi ham keskin namoyon bo'ladi, ayniqsa harakatlar ketma-ketligini aks ettiruvchi ko'rsatmalarni eslab qolish qiyin. Maktabgacha yoshdagi davrning oxiriga kelib, ular aqliy faoliyatning shakllanmagan o'zboshimchalik shakllariga ega: ixtiyoriy diqqat, ixtiyoriy yodlash, ixtiyoriy xatti-harakatlar [43].

Fikrlashning etakchi shakli vizual-samarali, garchi u normal rivojlanayotgan tengdoshlar uchun xos bo'lgan rivojlanish darajasiga etib bormasa ham. Maktabgacha yoshning oxiriga kelib, maxsus korreksion va pedagogik yordamga ega bo'lmagan aqliy zaif bolalar vizual-majoziy muammolarni hal qilish uchun deyarli hech qanday imkoniyatga ega emaslar.

Kognitiv faoliyat - bu idrok, fikrlash, xotira, diqqat, nutq kabi aqliy jarayonlar yordamida atrofdagi voqelikni tushunishga qaratilgan ongli faoliyat.

L.S. Vygotskiyning yozishicha, aqliy rivojlanish ongning yangi sifatlarining neoformatsiyasi orqali mustaqil ravishda amalga oshiriladigan yangilikni ifodalaydi va aqliy funktsiyalarni ixtiyoriylik va xabardorlik chizig'i bo'yicha rivojlanishning past darajasidan yuqori darajasiga o'tkazadi. [18]

Katta maktabgacha yoshi aqliy rivojlanish uchun juda muhimdir, chunki maqsadli kognitiv faoliyat birinchi o'ringa chiqadi - aqliy sohada sezilarli o'zgarishlar sodir bo'ladigan kognitiv jarayonlar.

Lalaeva R.I.ning fikricha, kognitiv jarayonlar insonda atrof-muhitning tasvirlari va organizmning o'zi va uning ichki muhiti tasvirlarini shakllantiradigan jarayonlardir. Shunday qilib, insonga uning atrofidagi dunyo va o'zi haqida bilim beradigan kognitiv jarayonlardir [30].

Kinetik va kenestetik dizartriya uchun logopedik xulosa FNR yoki FFNR bo'lishi mumkin, ONR bu shaklda o'rnatilmagan.

Subkortikal dizartriya. Ushbu shakl miyaning subkortikal tugunlari, ekstrapiramidal tizim - striatum va rangpar to'pning shikastlanishi bilan bog'liq.

Ekstrapiramidal tizim quyidagi funktsiyalarni bajaradi:

mushak tonusini tartibga soladi, mushaklarning qisqarishi ketma-ketligini, mushaklarning qisqarish kuchini bajaradi, shuningdek, umumiy va nutq harakatlarini avtomatlashtirishni tartibga soladi. Shunga ko'ra, subkortikal dizartriya bilan mushak tonusi buziladi, ketma-ketlik.

mushaklarning qisqarishi va ularning kuchi, shuningdek, umumiy va nutq harakatlarini avtomatlashtirishning buzilishi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish nutqning dialogik shakllaridan monolog nutqiga o'tishni o'z ichiga oladi; vaziyatli nutqdan kontekstli nutqqa. Lug'atning o'sishi, shuningdek, grammatik tuzilmaning o'zlashtirilishi, D.B. Elkonin, yashash sharoitlari, tarbiya va individual farqlarga qarab. Shu bilan birga, maktabgacha yoshda nutqning uchta funktsiyasi shakllanadi, ular psixika va intellektni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega:

1. Nutqning kommunikativ funksiyasi. Muloqot jarayonida bola yangi tushunchalarni o'rganadi. Nutqning kommunikativ funksiyasi bolalarning intellektual va hissiy rivojlanishiga ta'sir qiladi;

2. Nutqning kognitiv funksiyasi. Idrokni rivojlantirishda, hissiy funktsiyalarga qidiruv xarakterini berishda, shuningdek, og'zaki-mantiqiy fikrlash operatsiyalarini shakllantirish uchun muhim bo'lgan og'zaki xotirani rivojlantirishda nutq katta rol o'ynaydi;

3. Nutqning tartibga solish funksiyasi. Nutqning bu funktsiyasining shakllanishi intellektual faoliyatni rejalashtirish imkoniyatlarini rivojlantirish bilan bog'liq.

Odatda, maktabgacha yoshda bola ona tilining barcha asosiy tovushlarini o'rganadi, deb ishoniladi. Faol nutqning shakllanishi bolalarning butun psixologik rivojlanishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi [42].

Kattaroq maktabgacha yoshdagi aqliy nuqsonlari bo'lgan bolalar atrof-muhitni yaxshiroq tushunadilar. Ular yosh maktabgacha yoshdagi bolalarga qaraganda yaxshiroq gapirishadi va nafaqat o'zlarining his-tuyg'ularini yig'lash yoki xatti-harakatlar bilan ifodalashlari, balki o'zlari yoqtirgan yoki yoqtirmagan narsalarni so'z bilan aytib berishlari, ular uchun yoki bu jozibali o'yinchoq olishni xohlashlarini tushuntirishlari mumkin. Bu bolalar ifodali tarzda aytilganlarni tinglashni yoki tushunishlari mumkin bo'lgan oddiy matnlarni, shu jumladan hissiy rangdagi daqiqalarni o'qishni yaxshi ko'radilar. Mimika, imo-ishoralar va og'zaki reaksiyalar bilan ular mehribon qahramonlarga hamdardlik va o'z huquqbuzarlariga nisbatan salbiy munosabatni bildiradilar. Ularga tushunarli bo'lgan vaziyatda maktabgacha yoshdagi bolalar empatiyaga, boshqa odam o'zini topadigan holatlarga hissiy munosabatda bo'lishga qodir. Qoida tariqasida, bolalar o'z qarindoshlari va do'stlariga nisbatan aniq ifodalangan ijobiy munosabatni ko'rsatadilar. Ular o'z ota-onalarini va o'qituvchilarini yaxshi ko'radilar va buni barcha ravshanlik bilan ko'rsatadilar [22].

Aqli zaif maktabgacha yoshdagi bolalarning his-tuyg'ularining rivojlanishi ko'p jihatdan ularning butun hayotini to'g'ri tashkil etish, oilada ota-onalar yoki maxsus muassasada o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladigan maxsus, muntazam pedagogik ta'sirning mavjudligi bilan belgilanadi. Ijtimoiy jihatdan noqulay muhitdagi bolalar maxsus bolalar bog'chasiga borganlardan sezilarli darajada farq qiladi. Ular o'z his-tuyg'ularini ifoda etishda kamroq tartibli va cheksizdirlar.

Aqli zaif maktabgacha yoshdagi bolalarning irodaviy sohasi rivojlanishning dastlabki bosqichlarida. Uning shakllanishi to'g'ridan-to'g'ri nutqning ko'rinishi bilan bog'liq bo'lib, bu bolaga muayyan harakat uslubiga bo'lgan ehtiyojni tushunishga imkon beradi. Biroq, aqli zaif bolaning xatti-harakatlarini o'zboshimchalik bilan tartibga solishni shakllantirish murakkabdir. Aqli zaif maktabgacha yoshdagi bolalar o'z harakatlari va istaklarini nazorat qila olmaydi. Ularning aksariyati ota-onalari, tarbiyachilar, bolalar jamoasi qo'yayotgan talablarni bajara olmayapti. Bolalarning harakatlari ko'pincha impulsiv bo'lib, ularning xatti-harakatlari ko'pincha umumiy qabul qilingan qoidalar va me'yorlarga mos kelmaydi [22].

O'z-o'zini hurmat qilish va da'volar darajasi shaxsiyatning asosiy tarkibiy qismlaridan biri bo'lishi kerak. Maktabgacha yoshdagi shaxsning ushbu tarkibiy qismlari aqliy zaif bolalarda rivojlanmaydi. Agar bolalar ushbu fazilatlarining rivojlanish darajasini aniqlash uchun berilgan savollarga javob berishsa, ular buni ko'pincha ongsiz ravishda qilishadi, vaziyatga qarab javoblarini osongina o'zgartiradilar.

Shunday qilib, biz aqliy nuqsonlari bo'lgan bolalarning aqliy rivojlanishini korreksion ta'limsiz katta og'ishlar bilan davom etishini aniqladik. Avvalo, bunday bolalar rivojlanishning sekin sur'atiga ega: barcha aqliy jarayonlar normal rivojlangan bolalarga qaraganda juda sekin va kechroq shakllanadi. Faoliyatning etishmasligi bola hayotining barcha sohalarida qayd etiladi. Bu bolani o'rab turgan ob'ektiv faoliyatda ham, atrofdagi dunyo hodisalariga ham, ijtimoiy hodisalarga ham - tengdoshlariga, atrofdagi kattalarga va hatto o'ziga nisbatan passiv munosabatda namoyon bo'ladi.

1.2. AQLIY NUQSONGA EGA BO'LGAN BOLALARNING PSIXOKORREKSIYA FAOLIYATINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Psixologik korreksion - bu psixologik ta'sirning maxsus vositalari yordamida psixologiya yoki inson xatti-harakatining kamchiliklarini yaxshilashga qaratilgan chora-tadbirlar tizimi [43].

Psixologik korreksion turlarini ko'rib chiqing (Stolyarenko L.D.):

Yo'nalishning tabiatiga ko'ra, korreksion ajratiladi:

Simptomatik

Ushbu korreksion sababiy korreksionga o'tishga to'sqinlik qiluvchi rivojlanish og'ishlarining o'tkir alomatlarini bartaraf etish uchun qisqa muddatli ta'sirni o'z ichiga oladi.

SABAB

Ushbu korreksion og'ishning manbai va sababiga qaratilgan. Ushbu turdagi korreksion vaqt o'tishi bilan uzoqroq va katta kuch talab qiladi, ammo simptomatik korreksiondan ko'ra samaraliroqdir, chunki bir xil og'ish belgilari butunlay boshqacha sabablarga, buzilishlarning tabiatiga va psixologik tuzilishiga ega bo'lishi mumkin.

Tarkibiga ko'ra korreksion ajratiladi: affektiv-irodaviy soha; xulq-atvor jihatlari; kognitiv soha; shaxsiyat; shaxslararo munosabatlar (guruh ichidagi munosabatlar (oila, nikoh, jamoa); ota-ona va bola munosabatlari).

Mijoz bilan ishlash shakliga ko'ra, korreksion ajratiladi: guruh korreksion (yopiq tabiiy guruhda (oila, sinf, xodimlar va boshqalar); shunga o'xshash muammolari bo'lgan mijozlar uchun ochiq guruhda); individual; aralash shakl (individual-guruh).

Dasturlarning mavjudligiga ko'ra: do'g'achlama; dasturlashtirilgan.

Korreksion harakatlarini boshqarish xarakteri bo'yicha: nodirektiv; direktiv (aniq tuzilgan bilim).

Davomiyligi bo'yicha: ultra qisqa (super tez) - daqiqalar yoki soatlar davom etadi; qisqa (tezkor) - bir necha soat va kun davom etadi; uzoq - oylar davom etadi; juda uzoq - yillar davom etadi.

Yechilishi kerak bo'lgan vazifalar miqyosiga ko'ra psixokorreksiya quyidagilarga bo'linadi:

UMUMIY;

Umumiy korreksion tartibining chora-tadbirlari, mijozning maxsus mikro muhitini normallashtirish, psixofizik, hissiy yukni tartibga solish. Bu ruhiy kasalliklarni bartaraf etishga va shaxsiyatni keyingi rivojlanish jarayonida uyg'unlashtirishga yordam berishi mumkin.

XUSUSIY;

Bolalik va o'smirlik davriga moslashtirilgan psixo-korreksion usullari va usullari bo'lgan psixologik va pedagogik ta'sirlar to'plami.

MAXSUS

Shaxsni shakllantirishning aniq vazifalariga, uning individual xususiyatlariga yoki aqliy funktsiyalariga erishish uchun eng samarali bo'lgan, deviant xulq-atvorda va qiyinchilikda namoyon bo'lgan mijoz yoki bir xil yoshdagi mijozlar guruhi bilan ishlash usullari, usullari va tashkiliy shakllari to'plami.

MOSLASHISH

Psixokorreksiyada asosiy psixologik va pedagogik pozitsiya muhim - bolani bo'ysundirish va uni ma'lum bir tizimga moslashtirish emas, balki tizimning o'zini bolalarning etarlicha yuqori rivojlanish darajasini ta'minlaydigan yo'nalishda korreksion.

Korreksion ishlarining asosiy tamoyillari [43]:

Rivojlanishdagi nuqsonlarni korreksion va tashxislashning birligi printsipi psixologik yordam ko'rsatish jarayonining yaxlitligini aks ettiradi va ikki jihatdan amalga oshiriladi: korreksion va rivojlanish ishlari diagnostika bosqichidan oldin; O'qituvchi-psixologning korreksion faoliyati bola rivojlanishidagi o'zgarishlar dinamikasining joriy va yakuniy monitoringi bilan birga keladi.

Rivojlanishning me'yoriylik printsipi yoki ontogenetik printsip bolaning ontogenetik rivojlanishining ketma-ket yosh bosqichlari ketma-ketligini hisobga olishni nazarda tutadi.

Faoliyat printsipi har bir yosh davri uchun etakchi faoliyatni hisobga olgan holda psixo-korreksiya ishlarini tashkil etish va mazmuniga yondashuvlarni shakllantiradi, bu davrda bolaning rivojlanishini belgilaydigan psixologik neoplazmalar "etuk".

Korreksion va rivojlanishning izchilligi va birligi printsipi korreksion ishlarida alomatlar va ularning sabablari o'rtasidagi munosabatlar ierarxiyasini, birlamchi, ikkilamchi va uchinchi darajali nuqsonlar o'rtasidagi sabab-oqibat munosabatlarini hisobga olish zarurligini belgilaydi. Shu bilan birga, birinchi navbatda, bolalar bilan psixo-korreksiya ishlarining propedevtik va profilaktik vazifalarini hal qilishga e'tibor qaratiladi.

"Pastdan yuqoriga" korreksion tamoyili bolaning "haqiqiy rivojlanish" zonasida mavjud qobiliyatlarni o'rgatish va amalga oshirishni ta'minlaydi.

"Yuqoridan pastgacha" korreksion tamoyili va L. S. Vygotskiy (1958) tomonidan ilgari surilgan rivojlanish ta'limi tamoyili. Ushbu tamoyil korreksion ishlarining yo'nalishini ochib

beradi, uning asosiy mazmuni "proksimal rivojlanish zonasi" ni yaratish va psixologik neoplazmalarni o'z vaqtida shakllantirishdir.

Kompensatsiya va korreksion printsiplari bolalarni rivojlantirish uchun individual dasturni ishlab chiqishda, buzilishning tabiati, tuzilishi va og'irligiga, korreksion darajasiga qarab korreksion va pedagogik texnologiyalarni tanlash va moslashtirishda etakchi hisoblanadi. maktabgacha tarbiyachi o'zining nuqsoni haqida. Shu bilan birga, kompensatsiya mexanizmlarini shakllantirishga korreksion e'tiborini shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Ota-onalarni psixokorreksiya vazifalariga faol jalb qilish tamoyili bolalarning uy va jamoat tuzatuvchi-rivojlantiruvchi ta'limi va o'qitishning uzluksizligini va zudlik bilan o'qitishning uzluksizligini ta'minlash uchun psixolog va ota-onalar o'rtasida faol va manfaatdor hamkorlikni o'rnatishni nazarda tutadi. va psixo-korreksion ishining uzoq maqsadlari, uning mazmuni, qo'llaniladigan usullari va shakllarini aniqlash.

Ushbu tamoyillarga asoslanib, psixolog individual psixo-korreksion ishining mazmunini aniqlashga kirishadi.

psixo-korreksion ishining mazmuni va usullari ob'ektlarning o'ziga xos xususiyatlari, ularning holati, shuningdek, psixologik amaliyotda mijozlarning (bolalar, o'qituvchilar va ota-onalar) qiyinchiliklari tilida shakllantirilgan korreksion predmeti bilan oldindan belgilanadi.

Mazmunga ko'ra, individual jihatlarni korreksion, umumiy shaxsiy korreksion, shaxsiyat sohalari va fazilatlarini korreksion, faoliyat va munosabatlarni korreksionni ajratib ko'rsatish mumkin.

Shaxsiy korreksion bolaning "men-kontseptsiyasi" ni, uning da'volari darajasini ijobiy o'zgartirishga, Egoni kuchaytirishga, shaxsiy muvozanatni uyg'unlashtirishga qaratilgan. Shaxsiy korreksion disharmoniya, shaxsiy nevrotizm, etuklik, pastlik kompleksi, gender identifikatorining buzilishi va shaxsiyatning boshqa salbiy ko'rinishlarini engish bo'yicha ishlarni o'z ichiga oladi.

Kognitiv sohani korreksion kognitiv motivatsiyani shakllantirishga, kognitiv aqliy jarayonlarni rivojlantirishga, diqqat etishmasligi buzilishini bartaraf etishga, kognitiv uslublarni rivojlantirishga, intellektual funktsiyalar va aqliy faoliyat usullarini o'rgatishga qaratilgan.

Hissiy sohani to'g'rilash psixo-emotsional stressning pasayishi, bolaning umidsiz ehtiyojlarini deaktualizatsiya qilish, ijtimoiy muhitni yaxshilash, dunyoning affektiv tasvirlarini va xatti-harakatlarning stereotiplarini yo'q qilish bilan bog'liq. Bu ijtimoiy his-tuyg'ularni va xavfsiz hissiy javob usullarini rivojlantirishni va bolada xatti-harakatlarni hissiy nazorat qilish ko'nikmalarini shakllantirishni o'z ichiga oladi.

Irodaviy sohani korreksion aqliy jarayonlarning o'zbohimchaliklarini, motivatsiyani rivojlantirishga, maqsad qo'yish, xatti-harakatlarning mazmunlilik va refleksligini shakllantirishga, bolaning harakatlarining to'liqsizligini bartaraf etishga qaratilgan.

Xulq-atvor sohasini korreksion bolalarning ichki pozitsiyasini shakllantirish, ijtimoiy ma'qullangan xatti-harakatlarni takrorlash, ijtimoiy rollar muxlisining mahorati, o'zini o'zi boshqarish va o'zini o'zi boshqarish ko'nikmalari, salbiy stereotiplarni engish bilan bog'liq.

O'yin yoki ta'lim faoliyatini korreksion shaxsiy, ijtimoiy va ta'lim motivatsiyasini, maqsad qo'yish ko'nikmalarini rivojlantirishga, faoliyat vositalari va usullarini o'zlashtirishga, nazorat qilish va o'zini o'zi qadrlashga qaratilgan.

Bolaning munosabatlarini to'g'rilash rivojlanishning ijtimoiy holatini o'zgartirishni, uning bolalar tomonidan sub'ektiv idrok etilishini o'z ichiga oladi;

ijtimoiy mavqeini oshirish; ijtimoiy intellekt, sezgi, empatiya va mulohazalarni rivojlantirish; ichki va tashqi psixologik qarama-qarshiliklarni hal qilish. Mahalliy psixologiyada korreksion ishlarining maqsadlari kattalar bilan hamkorlikda amalga oshiriladigan faol faoliyat jarayoni sifatida bolalarning aqliy rivojlanishining qonuniyatlarini tushunish bilan belgilanadi. Shu asosda tuzatuvchi maqsadlarni belgilashning uchta asosiy yo'nalishi va yo'nalishlari mavjud: rivojlanishning ijtimoiy holatini optimallashtirish; bolaning faoliyatini rivojlantirish; yosh-psixologik neoplazmalarning shakllanishi.

Psixokorreksiyaning asosiy vazifasi har bir bolaning shaxsiyatining ijodiy salohiyatini rivojlantirish uchun maqbul psixologik-pedagogik sharoitlarni yaratish asosida aqliy rivojlanishdagi og'ishlarni korreksiondir.

Demak, psixo-korreksion ishlari mazmun va ta'sir usullarining boyligi bilan ajralib turadi. Psixo-korreksiya ta'sirining samaradorligiga ko'plab omillar ta'sir qiladi: psixologning shaxsiy va kasbiy tayyorgarligi, mijoz bilan psixoterapevtik aloqa, texnologiyani tanlash, psixologik tashxisning to'g'riligi, boshqalarning psixologik yordami va boshqalar.

Bolalarni tarbiyalash va rivojlantirish, ularning atrofidagi odamlar bilan munosabatlarni tiklash, shaxsning xulq-atvori va psixologik muammolarini hal qilish, shuningdek, kasbga yo'naltirish, shaxsni rivojlantirish va shakllantirishda psixo-korreksiya ishlarining ahamiyati juda katta.